

Ramy operacyjne i standardy dla upowszechnienia eParagonu – opracowanie samoregulacyjne szerokiego rynku

Opracowanie:

Fundacja Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego we współpracy z uczestnikami rynku. Pełna lista uczestników: <http://frob.pl/eparagon/>

Warszawa, październik 2020

Spis treści

1.	Wprowadzenie	4
2.	Cel dokumentu	4
3.	Definicje	6
4.	Część A – NABYWCA.....	7
4.1.	Beneficjent eParagonu	7
4.2.	Relacja pomiędzy użytym instrumentem płatniczym a transakcją generującą eParagon.....	7
4.3.	Wybór paragonu potwierdzającego transakcję	7
4.4.	Rejestracja nabywcy do systemu eParagonów.....	7
4.5.	Wyrażanie zgody na otrzymywanie eParagonu	8
4.6.	Rezygnacja z/wstrzymanie otrzymywania eParagonów	8
4.7.	Rezygnacja z udziału w systemie eParagonów	9
4.8.	Przekazywanie eParagonów osobom trzecim.....	9
4.9.	Sposób korzystania z eParagonów przez nabywców.....	9
4.10.	Udostępnianie danych z eParagonów przez podmioty obsługujące nabywców i prowadzące repozytoria eParagonów	10
4.11.	Usługi przypisane do eParagonu	10
4.12.	Czas dostępności eParagonu	11
4.13.	Otrzymywanie eFaktury	11
4.14.	eParagon dla nabywcy, który prowadzi działalność gospodarczą (przedsiębiorcy)	11
4.15.	Reklamacje inicjowane przez nabywcę.....	12
4.16.	Pozostałe zasady.....	12
5.	Część B – TECHNOLOGIA.....	12
5.1.	Podstawowe warunki techniczne.....	12
5.2.	Protokół komunikacji z repozytorium.....	12
5.3.	Format danych w komunikacji z repozytorium	13
5.4.	Kształt identyfikatora nabywcy.....	13
5.5.	Techniczne sposoby przekazania identyfikatora	14
5.6.	Obsługa scenariusza braku technicznej możliwości przekazania paragonu w ustawowo określonym momencie	14

5.7.	Mechanizm potwierdzenia autentyczności eParagonu	15
5.8.	Procesy posprzedażowe	16
5.9.	Usuwanie eParagonów	16
5.10.	Aplikacje dostępne	16
5.11.	Protokół komunikacji repozytoriów i aplikacji dostępowych	16
5.12.	Zgodność	17
6.	Część C – RYNEK	18
6.1.	Sprzedawcy	18
6.2.	Repozytorium	18
6.3.	Aplikacja dostępowa	19
6.4.	Administracja Państwowa	19
6.5.	Zgodność z prawem	19
6.6.	Relacje biznesowe	19
7.	Część D – LEGISLACJA	20
7.1.	Standardy	20
7.2.	Definicje	20
7.3.	Sprzedaż Internetowa	21
7.4.	Dalsza cyfryzacja obszarów, w których obecny jest e-paragon	21
7.5.	Narzędzia do potwierdzenia autentyczności	22

1. WPROWADZENIE

Elektroniczna forma papierowego paragonu fiskalnego została uregulowana w kwietniu 2020 r. w nowelizacji ustawy o podatku od towarów i usług (VAT) oraz zmianie rozporządzenia w sprawie kas rejestrujących. Szerokie ramy jakie wprowadza legislacja powodują, że implementacja tej formy na poziomie operacyjnym może wymagać doprecyzowania zasad korzystania i obsługi. Grupa robocza powstała z inspiracji Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego podjęła pracę nad ustaleniem głównych założeń funkcjonowania eParagonu w Polsce.

2. CEL DOKUMENTU

W świecie usług cyfrowych eParagon - ustrukturyzowany, elektroniczny zbiór danych o zafiskalizowanej transakcji - stanowi szansę dla wszystkich stron tej transakcji (Nabywcy, Sprzedawcy, Skarbu Państwa) na poprawę efektywności działań, które do tej pory spełniał paragon papierowy. Polska ma ogromną możliwość wykorzystania tej szansy, zaś inicjatywa FROB ma za zadanie nadać temu procesowi szybszy i bardziej ustrukturyzowany kształt.

W opinii wszystkich interesariuszy eParagon posiada w sobie wszystkie cechy paragonu papierowego, które da się odtworzyć w formie elektronicznej, uzupełnione przez dodatkowe możliwości wynikające z tej postaci. eParagon powinien być w każdej chwili dostępny, uznawany przez rynek na równi z papierowym (reklamacje, zwrot towarów, przekazywanie osobom trzecim), łatwy w przechowywaniu i niedostępny dla osób trzecich bez zgody nabywcy, a także, o ile to technicznie możliwe, anonimowy.

Prace grupy roboczej zostały podsumowane w niniejszym dokumencie. Jego celem jest określenie wysokopoziomowych zasad, które pozwolą na stworzenie i wdrożenie możliwie spójnego ekosystemu e-paragonu w Polsce poprzez:

- budowę wytycznych dla twórców produktów i usług w przyszłym szeroko rozumianym ekosystemie e-paragonu,
- funkcjonowanie eParagonu w zgodzie z obowiązującym prawem,
- rekomendacje zmian legislacyjnych, które będą wspierały rozwój eParagonu z korzyścią dla wszystkich stron (Nabywcy, Sprzedawcy, Skarbu Państwa) i wspierających ich Partnerów,
- zapewnienie efektywnych mechanizmów, mających szansę na realne upowszechnienie, tak w sprzedaży naziemnej jak i zdalnej,
- stworzenie wspólnych ram, w szczególności uspołnienie definicji.

Dokument prezentuje dwa rodzaje wytycznych:

1. wspólne zasady i standardy, które zostały przyjęte przez uczestników inicjatywy i zobowiązali się oni do ich przestrzegania podczas dalszych prac wdrażających eParagon w Polsce,
2. rekomendacje i dobre praktyki, które były wskazywane przez większość uczestników inicjatywy jako zasadne do zaistnienia na rynku, jednak różnorodność modeli w jakich może być wdrożony eParagon nie pozwoliła na osiągnięcie pełnego konsensusu.

W trakcie prac prezentowane były także opinie, które nie mogły znaleźć konsensusu wśród wszystkich uczestników inicjatywy lub nie mogą zostać przyjęte na tym etapie z powodu niepewności technologicznej, legislacyjnej czy produktowej.

Należy przy tym zaznaczyć, że nie jest zadaniem tego dokumentu:

- określanie twardych standardów prawnych (w szczególności: nie stanowi on obowiązującej w Polsce podstawy prawnej, pomimo uczestnictwa w pracach przedstawicieli Ministerstwa Finansów, Cyfryzacji, Rozwoju i innych agend rządowych - KAS, GUM),
- definiowanie kształtu produktów, jakie już powstały lub powstaną w przyszłości na rynku,
- definiowanie kształtu rynku i zamykanie zbioru jego aktorów, bowiem inicjatywa nie może ograniczać konkurencji między przedsiębiorstwami ani ograniczać wyboru nabywcy; jednocześnie możliwe jest, że wskazane w dokumencie Rekomendacje i dobre praktyki dotyczyć będą ograniczeń kluczowych dla zapewnienia funkcjonowania, bezpieczeństwa i zaufania dla wszystkich zaangażowanych stron.

W miarę rozwoju rynku eParagonu, możliwe są doprecyzowania tego dokumentu, zarówno na gruncie oficjalnej legislacji jak i uszczegóławiających inicjatyw samoregulacyjnych. W szczególności, w przyszłości możliwe jest oparcie części zapisów umów dwustronnych między stronami rynku bezpośrednio o wytyczne z niniejszego dokumentu.

Wszelkie komentarze i propozycje zmian do niniejszego raportu są mile widziane i zbierane pod adresem biuro@frob.pl

3. DEFINICJE

1. **eParagon** – paragon fiskalny (dokument) w postaci elektronicznej, zdefiniowany w Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 21 kwietnia 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie kas rejestrujących (Dz.U. 2020 poz. 732), tj. „utworzony przez kasę on-line zbiór ustrukturyzowanych i uporządkowanych danych z dokumentów fiskalnych i нефiskalnych, zapisywanych w pamięci fiskalnej lub pamięci chronionej, w formacie określonym w protokole komunikacyjnym przesyłania danych w przypadku dokumentów fiskalnych”;
2. **repozytorium** (także: **repozytorium eParagonów**) – aplikacja i pamięć komputerowa (serwerowa lub urządzenia mobilnego), która na żądanie nabywcy, w jego imieniu i za jego zgodą odbiera i przechowuje paragony elektroniczne wydane mu przez sprzedawcę, potwierdza sprzedawcy obiór eParagonu w imieniu nabywcy i umożliwia udostępnienie treści eParagonu w czasie rzeczywistym (bezpośrednio lub poprzez aplikację dostępową), odpowiada za autentyczność i integralność eParagonu dla wszystkich stron transakcji (nabywcy, sprzedawcy i Skarbu Państwa). Może realizować inne, opcjonalne zadania na zlecenie sprzedawcy, na zlecenie nabywcy, na gruncie obowiązującej legislacji lub na żądanie organów państwowych.
3. **aplikacja dostępową** – aplikacja internetowa lub aplikacja na urządzenie mobilne, która realizuje w imieniu sprzedającego wymóg czytelnego widoku dokumentu w postaci elektronicznej, umożliwiającą nabywcy sprawdzenie prawidłowości dokonanej sprzedaży (par. 6, ust. 1 pkt 9. znowelizowanego rozporządzenia w sprawie kas rejestrujących), aplikacja może być samodzielna lub stanowić część innej aplikacji.
4. **system e-paragonów** – kompleksowy zbiór rozwiązań prawnych, procesowych i technologicznych po stronie sprzedawcy, nabywcy, repozytorium e-paragonów oraz aplikacji dostępowej, które pozwalają na wydanie e-paragonu nabywcy w sposób zgodny z niniejszym opracowaniem

4. CZĘŚĆ A – NABYWCA

4.1. Beneficjent eParagonu

Beneficjentem eParagonu jest każdy nabywca, który wyrazi zgodę na otrzymywanie eParagonu do transakcji zakupu zrealizowanej na kasie rejestrującej, niezależnie od miejsca i sposobu dokonywania transakcji.

4.2. Relacja pomiędzy użytym instrumentem płatniczym a transakcją generującą eParagon

1. Nabywca będzie miał możliwość otrzymania eParagonu od Sprzedającego, niezależnie od tego, jakim instrumentem opłacił transakcję.
2. eParagon będzie dostępny zarówno do transakcji opłaconych gotówką, jak i transakcji opłaconych bezgotówkowo – dowolnym instrumentem bezgotówkowym, dostępnym dziś lub w przyszłości.

4.3. Wybór paragonu potwierdzającego transakcję

1. Nabywca każdorazowo ma możliwość otrzymania papierowego paragonu potwierdzającego transakcję. Nabywca, który wyraził zgodę na otrzymywanie eParagonu automatycznie wygenerowany zostanie eParagon i udostępniony w czasie rzeczywistym, zaś paragon papierowy pozostanie u sprzedającego, aby w obrocie istniał tylko jeden oryginał dokumentu (zasada obowiązywać będzie do czasu utrzymania obowiązku drukowania papierowego paragonu).
2. Gdy nabywca jest identyfikowany automatycznie (np. poprzez bezgotówkowy instrument płatniczy, instrument przypisany do programu lojalnościowego lub email czy telefon), może on – przed rozpoczęciem transakcji – zrezygnować z otrzymania eParagonu.
3. Nabywca, który w celu otrzymania eParagonu identyfikuje się sam, może nie okazać swojego unikatowego identyfikatora i w ten sposób nie skorzysta z możliwości otrzymania eParagonu.

4.4. Rejestracja nabywcy do systemu eParagonów

1. Nabywca może skorzystać z usług dowolnego podmiotu uprawnionego do rejestracji w systemie eParagonów – może to być sprzedawca prowadzący program lojalnościowy dla nabywców, bank obsługujący rachunek nabywcy, dowolny podmiot dostarczający na rynku rozwiązania obsługujące nabywcę (płatnicze, lojalnościowe, etc.).

2. Podmioty przechowujące zgody na wydawanie i udostępniające eParagony nabywcom będą nadawać unikatowe identyfikatory nabywcom, pozwalające jednoznacznie zidentyfikować nabywcę i przekazać mu eParagon.
3. Identyfikatory mogą, ale (dla zapewnienia anonimowości) nie muszą zawierać danych osobowych lub być powiązane z jakimikolwiek danymi osobowymi, muszą jednak w swojej konstrukcji zapewniać sprzedającemu rozliczalność udzielonej zgody na wydanie eParagonu.
4. Każdy nabywca może się zarejestrować u dowolnej liczby dostawców rozwiązań – otrzymując dowolną liczbę unikatowych identyfikatorów.
5. W przypadku wydawców bezgotówkowych instrumentów płatniczych unikatowy identyfikator nabywcy może być przypisany do instrumentu płatniczego i – poprzez płatność tym instrumentem – automatycznie identyfikować nabywcę w czasie transakcji i automatycznie generować eParagon, o ile nabywca wyraził na to zgodę.
6. W przypadku nabywców, uczestniczących w programach lojalnościowych, instrumenty umożliwiające identyfikację takich uczestników (karta lojalnościowa, aplikacja lojalnościowa na mobilnych urządzeniach) mogą mieć przypisane unikatowe identyfikatory nabywcy i umożliwić w czasie transakcji identyfikowanie nabywcy i automatyczne generowanie eParagonu.

4.5. Wyrażanie zgody na otrzymywanie eParagonu

1. Nabywca w trakcie rejestracji w systemie eParagonów wyrazi zgodę na otrzymywanie eParagonów.
2. Zgoda wyrażona przez nabywcę będzie dotyczyć wszystkich punktów sprzedaży w Polsce wyposażonych w kasy rejestrujące przystosowane do wydawania eParagonów, tak naziemnych jak i on-line.
3. Zgoda dotyczyć będzie wszystkich transakcji realizowanych przez nabywcę okazującego unikatowy identyfikator (bezpośrednio lub w ramach mechanizmu identyfikującego, w tym instrumentu płatniczego).

4.6. Rezygnacja z/wstrzymanie otrzymywania eParagonów

1. Nabywca będzie mógł w każdej chwili zrezygnować lub wstrzymać otrzymywanie eParagonów.
2. Nabywca będzie mógł w każdej chwili przywrócić prawo do otrzymywania eParagonów, składając odpowiednie zlecenie podmiotowi prowadzącemu jego eParagony.

Nabywca posiadający kilka unikatowych identyfikatorów podejmuje decyzje odrębnie dla każdego ze swoich identyfikatorów.

4.7. Rezygnacja z udziału w systemie eParagonów

1. Nabywca ma w każdym momencie prawo rezygnacji z udziału w systemie eParagonu. Musi w tym celu złożyć odpowiednie zlecenie podmiotowi prowadzącemu jego eParagony.
2. Nabywca rezygnując z udziału w systemie eParagonu ma możliwość otrzymania w postaci elektronicznej danych wszystkich swoich transakcji przechowywanych w repozytorium. Zasady ich dalszego wykorzystania określa umowa między sprzedawcą a nabywcą zawarta (np. za pośrednictwem aplikacji dostępowej) przed wydaniem eParagonu. Nabywca będzie mógł zrezygnować z możliwości otrzymania danych transakcji lub, o ile repozytorium na to pozwala, przenieść eParagony do innego repozytorium. Repozytorium informuje nabywcę o zasadach i ograniczeniach w przenoszeniu wszystkich lub wybranych e-paragonów.
3. Nabywca posiadający kilka unikatowych identyfikatorów podejmuje decyzję o rezygnacji w udziale w systemie eParagonów dla każdego z identyfikatorów odrębnie.
4. Rezygnacja z udziału w systemie eParagonów usuwa wszystkie powiązania danych paragonowych z danymi osobowymi, o ile jest to możliwe i o ile takie powiązania występowały.

4.8. Przekazywanie eParagonów osobom trzecim

1. Nabywca ma prawo przekazać eParagon w postaci elektronicznej dowolnej osobie wskazanej przez siebie.
2. Z eParagonu korzystać może osoba będąca jego posiadaczem – w szczególności takie prawa uzyskuje osoba, która otrzyma eParagon od nabywcy towarów/usług.
3. Przekazanie eParagonu osobie trzeciej może spowodować brak możliwości skutecznego korzystania z usług przypisanych do danego eParagonu przez nabywcę towarów/usług przypisanych do eParagonu, jeżeli tak wskaże umowa między sprzedawcą a nabywcą zawarta przed wydaniem eParagonu.

4.9. Sposób korzystania z eParagonów przez nabywców

1. Nabywca ma dostęp do danych zgromadzonych w repozytorium poprzez mechanizm udostępnienia przez podmiot prowadzący repozytorium za pośrednictwem aplikacji dostępowej.
2. Nabywca ma możliwość podglądu eParagonu w każdej chwili, od momentu wygenerowania eParagonu przez kasę rejestrującą i wystania go do repozytorium.

3. Sposób realizacji przekazania paragonu powinien być elementem konkurencji między uczestnikami rynku przy zachowaniu formy eParagonu zgodnej z definicją z legislacji właściwej dla paragonu elektronicznego.

4.10. Udostępnianie danych z eParagonów przez podmioty obsługujące nabywców i prowadzące repozytoria eParagonów

1. Dane dotyczące transakcji objętych eParagonami mogą być udostępniane w celach analitycznych upoważnionym przez nabywcę podmiotom w postaci zanonimizowanej i wyłącznie w zakresie jaki określi i do jakiego uprawniony jest nabywca.
2. Nie będą systemowo udostępniane (np. na zasadzie otwartego lub zamkniętego API lub przekazywane zbiorczo) dane umożliwiające identyfikację nabywcy lub sprzedawcy, w tym NIP nabywcy, który może być zawarty na paragonie na życzenie nabywcy. Dla uniknięcia wątpliwości, ograniczenie nie dotyczy samego procesu wydania e-paragonu przez kasę rejestrującą.
3. Sprzedawca podobnie jak nabywca powinien móc podjąć decyzję czy chce się dzielić z rynkiem informacjami o swojej sprzedaży i na jakich zasadach (wzajemności, komercyjnie itp), pozostając w zgodzie z obowiązującym prawem w zakresie regulacji ochrony danych osobowych.
4. Celem powyższych zapisów jest utrzymanie rynkowego status quo w zakresie:
  - a. ochrony danych osobowych nabywców
  - b. ochrony przed zautomatyzowanym przekazywaniem na dużą skalę danych, które stanowią tajemnicę przedsiębiorstwa (sprzedawcy), do stron trzecich (w tym do podmiotów konkurencyjnych do sprzedawcy).

4.11. Usługi przypisane do eParagonu

1. Katalog usług będzie otwarty i będzie dawać dostawcom możliwość oferowania nowych rozwiązań.
2. eParagon zapewni nabywcom co najmniej funkcjonalności paragonu papierowego (możliwość zwrotu zakupionego produktu/usługi, reklamacja, potwierdzenie praw do zakupionego produktu, anonimowość nabywcy względem sprzedającego, o ile zasady ustalone między sprzedawcą a nabywcą nie mówią inaczej, możliwość swobodnego przekazania eParagonu innej osobie, korzystającej z dedykowanej usługi eParagonowej).
3. Zasady realizacji usług są określone w regulaminie lub wynikają wprost z odpowiednich przepisów prawa, co wyłącza możliwość jednostronnej regulacji zakresu świadczeń.

4.12. Czas dostępności eParagonu

1. eParagon będzie dostępny dla nabywcy natychmiast po zakończeniu transakcji na kasie rejestrującej, w tym samym momencie co paragon papierowy, dla umożliwienia weryfikacji dokonanego zakupu.
2. eParagon będzie przechowywany w repozytorium wybranym przez nabywcę (z zastrzeżeniem pkt 6.1.2) i będzie dostępny przez minimum 5 lat od dnia wydania w postaci zgodnej z przyjętymi ustaleniami w ramach systemu eParagonu .
3. Dane transakcji zakupu będą dostępne zawsze, do czasu rezygnacji z nich przez nabywcę lub rezygnacji nabywcy z udziału w systemie eParagonów, a po rezygnacji będą przechowywane bez powiązania z danymi osobowymi lub usunięte, o ile jest to możliwe.
4. Nabywca może w każdej chwili zgłosić do podmiotu prowadzącego repozytorium żądanie usunięcia powiązania z nim dowolnego eParagonu lub wszystkich eParagonów.
5. Udostępnianie eParagonu do nabywcy może zostać zatrzymane w przypadku zwrotu towaru w całości.
6. Do e-paragonu może zostać dołączona informacja o zrealizowanych zwrotach towarów (gdy zwrot objął część produktów objętych eParagonem), przy zachowaniu integralności danych oryginalnego e-paragonu.

4.13. Otrzymywanie eFaktury

1. Jedną z informacji zawartych na eParagonie będzie numer NIP nabywcy, o ile nabywca posiada NIP i wyrazi takie zainteresowanie.
2. Nabywca, o ile posiada NIP, powinien móc przypisać NIP do identyfikatora i opcjonalnie określić NIP przypisany domyślnie.
3. Na podstawie eParagonu powyżej 450 zł (100 EUR) możliwe będzie wystąpienie do sprzedawcy o eFakturę lub zwykłą papierową fakturę, przy czym eFaktura nie będzie mogła być wydana z wirtualnej kasy rejestrującej.

4.14. eParagon dla nabywcy, który prowadzi działalność gospodarczą (przedsiębiorcy)

1. Do systemu eParagonu może się również zarejestrować przedsiębiorca i przypisać do swojego unikatowego identyfikatora dedykowany instrument płatniczy.
2. Dane przechowywane w repozytorium i usługi przypisane do eParagonu będą dostępne również dla przedsiębiorców, na takich samych zasadach, jak dla nabywcy.

4.15. Reklamacje inicjowane przez nabywcę

1. Nabywca ma takie same prawa do reklamacji, zwrotu, wymiany zakupionego produktu, jak przy paragonie papierowym.
2. Wszystkie procedury, terminy, instytucje zaangażowane w proces – będą analogiczne, jak przy paragonie papierowym.

4.16. Pozostałe zasady

Wszystkie elementy procesu obsługi nabywcy nieopisane w niniejszym dokumencie (po jego uzupełnieniu w czasie pracy nad pozostałymi częściami systemu eParagonu) pozostaną otwarte na bezpośrednie ustalenia między nabywcami a dostawcami usług związanych z eParagonem. O kierunkach rozwoju eParagonu w tych obszarach decydować będzie rynek.

5. CZĘŚĆ B – TECHNOLOGIA

5.1. Podstawowe warunki techniczne

1. eParagon jest wydawany z kas rejestrujących
2. Sprzedający celem wydawania i zapewniania czytelnego widoku eParagonu w czasie rzeczywistym, zapewnia stałe połączenie internetowe kasy rejestrującej w momencie dokonywania sprzedaży.

5.2. Protokół komunikacji z repozytorium

1. Protokół wymiany danych gwarantuje i daje możliwość weryfikacji przez repozytorium lub aplikację dostępową, iż paragon został wydany przez kasę rejestrującą.
2. Mechanizm komunikacji z repozytorium może wynikać z zasad przyjętych dla protokołu komunikacyjnego kasa – Centralne Repozytorium Kas, ale nie będzie prowadził do zmian tego protokołu komunikacyjnego
3. W szczególności producentom kas rejestrujących i repozytoriom rekomenduje się:
  - a. komunikację w oparciu o usługi REST i protokół HTTPS
  - b. podpisywanie wiadomości w strukturze JWS
  - c. szyfrowanie wiadomości w strukturze JWE
  - d. złożenie podpisów kluczem prywatnym kasy i przekazanie do repozytorium podpisanego przez producenta kasy klucza publicznego kasy

4. Paragon w postaci elektronicznej wysyłany jest przez kasę rejestrującą pod wskazany kasie adres URL repozytorium. URL jest wskazywany przez program pracy kasy rejestrującej lub system sprzedażowy.

5.3. Format danych w komunikacji z repozytorium

1. Struktura danych przesyłanego dokumentu fiskalnego wynikająca z wymogów rozporządzeń technicznych dla kas rejestrujących, tj. jest zgodna ze strukturą opisaną w protokole komunikacyjnym przesyłania danych kasa-CRK, który udostępnia minister właściwy do spraw finansów publicznych w Biuletynie Informacji Publicznej tego ministra.
2. Producenci kas rejestrujących mogą rozszerzać protokół komunikacji kasa-repozytorium e-paragonów zgodnie z potrzebą rynku, jednocześnie pozostając w zgodności z wymogami rozporządzeń.
3. Producenci kas rejestrujących, sprzedawcy i usługodawcy repozytoriów, dążą do współpracy przy standaryzowaniu ewentualnych rozszerzeń modelu wymiany danych z repozytoriami.

5.4. Kształt identyfikatora nabywcy

1. Identyfikator nabywcy ma charakter dynamiczny (tj. zmienny dla każdej transakcji) lub statyczny.
2. Dla zachowania prywatności, rekomenduje się identyfikator dynamiczny.
3. Katalog mechanizmów identyfikacji nabywcy nie jest zamknięty. Identyfikatorem może być w szczególności:
  - a. Stacyjny:
    - i. adres e-mail
    - ii. numer telefonu
    - iii. numer karty lojalnościowej
    - iv. ztokenizowany numer karty płatniczej
    - v. numer NIP
  - b. Dynamiczny:
    - i. numer transakcji kartowej
    - ii. token fizyczny

4. Opcjonalnie, celem zaszyfrowania danych, wraz z identyfikatorem może zostać przedstawiony klucz publiczny repozytorium.
5. Opcjonalnie, celem zaszyfrowania danych, wraz z identyfikatorem może zostać przedstawiony klucz publiczny nabywcy.
6. Nie ma ograniczeń dla nabywcy na liczbę identyfikatorów w systemie eParagonów.

5.5. Techniczne sposoby przekazania identyfikatora

1. Katalog sposobów przekazania identyfikatora nie jest zamknięty. Identyfikator może zostać przekazany w szczególności:
  - a. przez protokół EFTPOS
  - b. w bezpośredniej komunikacji HTTPS
  - c. poprzez prezentację kodu QR
  - d. poprzez prezentację kodu kreskowego
  - e. poprzez komunikat NFC
  - f. poprzez komunikat Bluetooth

5.6. Obsługa scenariusza braku technicznej możliwości przekazania paragonu w ustawowo określonym momencie

1. Do czasu umożliwienia zaniechania wydruku sprzedający wydaje paragon w postaci papierowej bez zbędnej zwłoki, co wypełnia obowiązek wydania nałożony na sprzedawcę.
2. W przypadku scenariusza braku technicznej możliwości przekazania eParagonu w ustawowo określonym momencie, sprzedawca może udostępnić nabywcy w postaci elektronicznej te same dane, które zostałyby zawarte na eParagonie (elektroniczna kopia eParagonu).
3. Aby umożliwić nabywcy dostęp do danych w formie elektronicznej, kasa rejestrująca, o ile posiada taką techniczną możliwość, może po odejściu nabywcy od kasy ponawiać próby wysyłki danych e-paragonu stanowiących elektroniczną kopię e-paragonu..
4. Elektroniczna kopia eParagonu nie stanowi dokumentu fiskalnego wydanego zgodnie z rozporządzeniem
5. Mechanizm ponawiania próby określa producent kasy rejestrującej.

6. Jeżeli kasa rejestrująca skutecznie ponowi próbę wysyłki elektronicznej kopii e-paragonu po odejściu nabywcy od kasy:
  - a. sprzedawca samodzielnie określa zasady honorowania dokumentu w procesach posprzedażowych
  - b. kasa rejestrująca powinna wraz z elektroniczną kopią e-paragonu przestać informację o wysyłce zrealizowanej w trybie ponowienia próby, co pozwoli określić czy przestane dane mają charakter dokumentu fiskalnego
7. Mechanizm wydawania elektronicznej kopii eParagonu może zostać użyty do dodawania danych paragonu do repozytorium poprzez zeskanowanie identyfikatora transakcji (np. w formie kodu QR) zawartego na paragonie papierowym.
8. Sprzedawca ma możliwość określenia, czy omawiany scenariusz wystąpił, poprzez:
  - a. użycie funkcjonalności potwierdzenia wysyłki e-paragonu zawartej w kasie rejestrującej, o ile producent przewidział taką możliwość
  - b. niezależne od kasy rejestrującej sprawdzenie, że eParagon został zapisany w repozytorium.

5.7. Mechanizm potwierdzenia autentyczności eParagonu

1. Potwierdzenie autentyczności przez nabywcę:
  - a. repozytorium weryfikuje podpis złożony kluczem prywatnym kasy przez producenta kasy klucza, wykorzystując udostępniony do repozytorium klucz publiczny kasy
  - b. nabywca udostępnił klucz publiczny i eParagon zawiera podpis weryfikowalny przez klucz prywatny nabywcy
2. Repozytorium określa samodzielnie potwierdzenie autentyczności przez sprzedawcę.
3. Celem potwierdzenia autentyczności, repozytorium:
  - a. może wystawić interfejs API
  - b. może wystawić dedykowaną stronę internetową
  - c. może udostępniać klucze publiczne
  - d. może przyjmować klucze publiczne do przekazania do kasy rejestrującej

5.8. Procesy posprzedażowe

1. Ewidencja zwrotów zgodnie z obowiązującym prawem jest prowadzona przez sprzedawcę.
2. Rekomenduje się, aby repozytorium, na prośbę sprzedawcy i za zgodą nabywcy, do wizualizacji eParagonu dodawało informacje o uzupełnieniach treści, w szczególności o dokonanym pełnym zwrocie, bez naruszenia oryginalnej zawartości eParagonu.

5.9. Usuwanie eParagonów

1. Repozytorium zabezpiecza oryginalny dokument eParagonu przed usunięciem nieautoryzowanym przez nabywcę.
2. Repozytorium publicznie prezentuje potwierdzenie niezależnego audytu, który zapewnia o skuteczności zabezpieczenia z pkt 1.
3. Technologia zabezpieczenia może uniemożliwić całkowite usunięcie treści eParagonu z repozytorium, w tym usunięcie na życzenie nabywcy. W takim przypadku repozytorium zapewnia brak powiązania danych z danymi osobowymi nabywcy.

5.10. Aplikacje dostępne

1. Nabywca wybiera z jakiej aplikacji (jednej lub wielu) chce korzystać do obsługi repozytoriów.
2. Aplikacja dostępowa otrzymuje co najmniej dane niezbędne do wizualizacji eParagonu.
  - a. Aplikacja dostępowa może funkcjonować, w szczególności, jako:
  - b. aplikacja mobilna
  - c. aplikacja internetowa (udostępniona w przeglądarce internetowej)
3. Aplikacja dostępowa może zapewniać dodatkowo:
  - a. możliwość samodzielnego eksportu danych w zakresie dostępnym dla aplikacji dostępowej
  - b. możliwość przygotowania wydruku danych zawartych w e-paragonie (np. do postaci papierowej, do pliku PDF)

5.11. Protokół komunikacji repozytoriów i aplikacji dostępowych

1. Repozytorium udostępnia API aplikacjom dostępowym.

2. API pozwoli aplikacjom dostępowym, za wiedzą i zgodą Nabywcy, na:
  - a. pobieranie paragonów w postaci elektronicznej celem wyświetlenia ich w czasie rzeczywistym,
  - b. potwierdzanie autentyczności dokumentu prezentowanego w procesach posprzedażowych
  - c. usuwanie eParagonów, z zastrzeżeniem sekcji "Usuwanie eParagonów",
  - d. migrację paragonów elektronicznych między repozytoriami, o ile jest technicznie możliwe usunięcie eParagonu z pierwotnego repozytorium.
3. Udostępnienie API może się odbywać na warunkach komercyjnych.
4. API dla aplikacji dostępowych w wersji podstawowej powinno być ujednoczone pomiędzy repozytoriami.
5. Do budowy wspólnego standardu API komplementarnym lub substytucyjnym rozwiązaniem pozostaje istnienie narzędzia lub instytucji pośredniczącej, tzw. „centralnego switcha”, który wesprze repozytoria zarówno w przekazaniu zaszyfrowanych danych na wejściu jak i na wyjściu, przy czym pojawienie się takiego narzędzia / instytucji powinno być rozważane w drugiej kolejności.
6. W celu realizacji pkt 4 uczestnicy niniejszej grupy roboczej zobowiązują się w przeciągu roku od dnia zatwierdzenia niniejszego dokumentu do powołania podzespołu i zaproszenia do niego repozytoriów spoza grupy roboczej do ujednoczenia API zgodnie z pkt 4, a jeśli wśród uczestników grupy roboczej nie ma instytucji, które stworzą w tym czasie własne repozytorium, do powołania podzespołu zobowiązuje się Fundacja Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego.

5.12. Zgodność

W celu promocji wspólnych standardów technicznych i obsługowych, sprzedający, repozytorium i aplikacja dostępowa prowadzą i udostępniają nabywcom listę zgodności z niniejszymi rekomendacjami w zakresie standardu eParagonu.

6. CZĘŚĆ C – RYNEK

6.1. Sprzedawcy

1. Sprzedawcy realizują obowiązek wydania paragonu fiskalnego w zgodzie z obowiązującym prawem.
2. Sprzedawca określa samodzielnie, z którym/którymi dostawcami repozytorium współpracuje, co w początkowej fazie istnienia ekosystemu e-paragonów może ograniczyć wybór nabywców co do aplikacji dostępowej. Z czasem, presja nabywców na standardy rynkowe przyspieszy wdrożenie interoperacyjności zgodnie ze standardami, o których mowa w pkt 5.3 oraz 5.11.

6.2. Repozytorium

1. Repozytorium może założyć dowolny podmiot gospodarczy, w szczególności mogą to być zatem:
  - a. banki i instytucje międzybankowe
  - b. sprzedawcy i grupy sprzedawców
  - c. agencji rozliczeniowi
  - d. pozostali operatorzy aplikacji dostępowych
2. Rolą repozytorium jest standaryzacja procesów w celu szybszej adopcji e-paragonów z perspektywy sprzedających.
3. Repozytorium reprezentuje nabywcę przed sprzedającym (udziela zgody na wydanie e-paragonu) i sprzedającego przed nabywcą (odbiera i potwierdza odbiór e-paragonu), a także wspiera aplikację dostępową w udostępnieniu treści e-paragonu w czasie rzeczywistym.
4. Repozytorium odpowiada za autentyczność i integralność e-paragonu dla wszystkich stron transakcji (nabywcy, sprzedawcy i Skarbu Państwa) po opuszczeniu kasy rejestrującej przez e-paragon.
5. Repozytorium może realizować inne, opcjonalne zadania na zlecenie sprzedawcy, na zlecenie nabywcy, na gruncie obowiązującej legislacji lub na żądanie organów państwowych.
6. Repozytorium, w szczególności repozytorium prowadzone samodzielnie przez sprzedawcę, powinno potrafić udowodnić brak możliwości modyfikacji treści raz wydanego e-paragonu.
7. Repozytorium edukuje nabywców w zakresie spełnianych standardów, aby nabywcy mieli usystematyzowaną wiedzę.

6.3. Aplikacja dostępowa

1. Rolą aplikacji dostępowej jest popularyzacja e-paragonów wśród nabywców.
2. Aplikacja dostępowa może zbierać zgody od nabywców na przystąpienie do systemu e-paragonów.
3. Podmiot udostępniający aplikację dostępową bierze odpowiedzialność za wymóg czytelnego widoku dokumentu w postaci elektronicznej, umożliwiającego nabywcy sprawdzenie prawidłowości dokonanej sprzedaży (par. 6, ust. 1 pkt 9. Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 29 kwietnia 2019 r. w sprawie kas rejestrujących, znowelizowany Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 21 kwietnia 2020 r.), w tym konsekwencje karnoskarbowe, które mogą ciążyć na sprzedawcy, przy czym jest wyłączony z tej odpowiedzialności, jeżeli winę za niespełnienie wymogu ponosi repozytorium, sprzedawca lub kasa rejestrująca.

6.4. Administracja Państwowa

1. Administracja Państwowa, w celu promocji e-paragonu wśród nabywców, powinna uczestniczyć w ogólnej komunikacji faktu, iż nie przetwarza danych osobowych - informacji wiążących obywatela z e-paragonem.

6.5. Zgodność z prawem

1. Podmioty prowadzące repozytorium oraz aplikacje dostępne działają zgodnie z prawem.
2. W szczególności, z racji na charakter przetwarzanych danych, w tym możliwości zaistnienia na nich szczególnych kategorii danych osobowych (dane dotyczące zdrowia), aplikacja dostępowa wypełnia przepisy RODO.
3. Pkt 2 dotyczy także repozytorium i sprzedawcy, jeśli podczas procesów wokół e-paragonu przetwarzają dane osobowe.

6.6. Relacje biznesowe

1. Relacje na rynku są kształtowane indywidualnie przez interesariuszy usługi.
2. Rekomenduje się aktywne wykorzystywanie niniejszych ram operacyjnych i standardów do określania kształtu relacji.
3. Relacje pomiędzy uczestnikami systemu eParagonu wyznaczają model obsługi nabywców, wszędzie tam, gdzie wymagania bezpieczeństwa nie wymuszają rozwiązań legislacyjnych.

7. CZĘŚĆ D – LEGISLACJA

7.1. Standardy

1. Wskazanie, na podstawie kierunków obranych przez rynek (w tym niniejszego opracowania), standardów technicznych w zakresie:
  - a. wydania e-paragonu z kasy rejestrującej
  - b. prezentacji wizualnej części e-paragonu nabywcy

7.2. Definicje

1. Wprowadzenie definicji wydania e-paragonu, np. dookreślenie, czy wydaniem jest / może być dowolny z momentów:
  - a. moment skutecznego wyjścia danych e-paragonu z kasy rejestrującej (tożsame z potwierdzeniem odbioru danych przez repozytorium)
  - b. moment dostarczenia e-paragonu do aplikacji dostępowej
  - c. moment odczytania czytelnego widoku e-paragonu w przez nabywcę wraz z doprecyzowaniem, iż nabywca nie musi być w posiadaniu danych w oryginalnym formacie zgodnym z protokołem wymiany danych z CRK (JSON), a jedynie np. w formacie PDF
2. Alternatywnym kierunkiem zmian jest usunięcie pojęcia „wydania” w miejsce „skutecznego i nieodwracalnego udostępnienia nabywcy”. Taka konstrukcja jest bardziej dostosowana do realiów cyfrowej rzeczywistości, w której dużo łatwiej o nieuprawnione modyfikowanie czy usuwanie dokumentów. W tej propozycji skuteczność oznacza zdolność do potwierdzenia dla sprzedającego, iż paragon został w istocie udostępniony nabywcy, nieodwracalność gwarantuje brak możliwości dalszego manipulowania treścią udostępnionego paragonu przez nabywcę i sprzedawcę, zaś udostępnienie w miejsce wydania (bądź przekazania bądź przestania – sformułowania obecne w legislacji) może - jeśli sprzedawca będzie tego sobie życzył - zagwarantować sprzedawcy brak możliwości manipulacji przy treści paragonu fiskalnego przez nabywcę, a jednocześnie zapewnia sprzedawcy prawo do kontroli w jaki sposób dane o sprzedaży są dalej przetwarzane, zwłaszcza na dużą zautomatyzowaną skalę, co ma znaczenie z perspektywy ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa.
3. Wprowadzenie pojęcia elektronicznego paragonu fiskalnego lub, dla przejrzystości, po prostu e-paragonu. Obecnie e-paragon kryje się, wymiennie, pod postaciami:
  - a. paragon fiskalny w postaci elektronicznej
  - b. dokument w postaci elektronicznej

4. W efekcie pkt 3 uniemożliwienie posługiwania się terminem e-paragon przez sprzedawców w sytuacji, gdy wydawane jest jedynie cyfrowe potwierdzenie transakcji, a nie dokument fiskalny, gdyż obecna sytuacja może wprowadzać nabywców w błąd.

7.3. Sprzedaż Internetowa

1. Przepisy powinny rozróżniać sprzedaż tradycyjną (np. wydanie natychmiast paragonu) od sprzedaży online. Należy rozważyć likwidację obowiązku ewidencji sprzedaży w dniu otrzymania zapłaty za wysłany towar gdy płatność jest realizowana przy jego odbiorze, gdyż w teorii paragon musi zostać dostany osobną przesyłką, co jest nieefektywne ekonomicznie. Przepis w praktyce jest obchodzony i do nabywcy wysyłana jest jedynie faktura.

7.4. Dalsza cyfryzacja obszarów, w których obecny jest e-paragon

1. Potrzeba uregulowania sposobu dołączania e-paragonu do egzemplarza faktury pozostającego u sprzedawcy. Rekomenduje się zwolnienie sprzedawcy z takiego obowiązku lub wprowadzenie obowiązku podania na fakturze unikatowego numeru kasy rejestrującej i numeru dokumentu.
2. Zwroty towarów i uznane reklamacje towarów i usług ujmuje się w odrębnej ewidencji zawierającej „dokument potwierdzający dokonanie sprzedaży”. Aby nie było żadnych wątpliwości czy paragon (faktura) w postaci elektronicznej może być dokumentem ujmowanym w tej ewidencji, proponujemy potwierdzić to przez dodanie jako możliwego do dołączenia “cyfrowej kopii dokumentu w postaci elektronicznej”. Opcjonalnie, warto rozważyć wprowadzenie obowiązku odnotowywania zwrotów na kasie fiskalnej, gdzie jednocześnie byłaby kontrola umniejszania VAT należnego.
3. Zwroty towarów i uznane reklamacje towarów i usług ujmuje się w odrębnej ewidencji zawierającej „protokół przyjęcia zwrotu towaru lub reklamacji towaru lub usługi podpisany przez sprzedawcę i nabywcę”. Proponujemy dopisać, iż protokół ten może zostać podpisany w postaci elektronicznej, zaś podpis nie musi być podpisem zaawansowanym (w rozumieniu eIDAS) a jedynie podpisem zwykłym (w rozumieniu eIDAS) lub osobistym (zawartym w e-dowodzie), co zapewni pełne domknięcie elektronicznego obiegu dokumentów powiązanych z paragonami i fakturami elektronicznymi. Wprowadzenie paragonu elektronicznego powinno umożliwić digitalizację wszystkich procesów okołosprzedażowych (w szczególności zwroty towarów), które dziś bazują na procesach manualnych / papierowych z pominięciem kas rejestrujących i są źródłem materialnych strat sprzedających i skarbu Państwa ze względu na proceder fikcyjnych zwrotów przez nabywców na cudze paragony oraz fikcyjnych zwrotów przez nieuczciwych przedsiębiorców

4. Jeżeli nastąpi "oczywista pomyłka" i zostanie wydany paragon w postaci elektronicznej, niemożliwe stanie się "dołączenie oryginału paragonu fiskalnego potwierdzającego dokonanie sprzedaży, przy której nastąpiła oczywista pomyłka." Jeżeli ewidencja oczywistych pomyłek jest prowadzona częściowo elektronicznie, powinno być możliwe „dołączenie oryginału paragonu fiskalnego w postaci papierowej lub cyfrowej kopii paragonu fiskalnego w postaci elektronicznej, potwierdzającego dokonanie sprzedaży, przy której nastąpiła oczywista pomyłka”. Pojawił się co prawda zapis „przed zatwierdzeniem paragonu fiskalnego lub faktury, w celu wyeliminowania oczywistych pomyłek w ewidencji, sprawdzają poprawność wystawianego dokumentu”, tym niemniej nie można oczekiwać, iż sprawdzenie poprawności zawsze zostanie wykonane bezbłędnie, pozostaje zatem wciąż konieczność prowadzenia "ewidencji oczywistych pomyłek".
5. Proponujemy rozszerzyć możliwość wydawania nabywcy przez kasę rejestrującą także dokumentów niefiskalnych. Przykładowo, § 19 ust. 3 zezwala na rozliczenie opakowań zwrotnych na dokumencie niefiskalnym. Dokument ten nie musi być, choć zazwyczaj będzie wydany osobie, z którą następuje rozliczenie. Być może należałoby to doprecyzować w nowo dodanym §19a i uzupełnić ten paragraf o dokumenty niefiskalne. Wobec braku obowiązku przekazania dokumentu osobie, z którą następuje rozliczenie, proponowana zmiana w § 19 w ust. 1 pkt 10 teoretycznie umożliwia powstanie takiego dokumentu w postaci wyłącznie elektronicznej, jednak dokument ten pozostanie wyłącznie w pamięci chronionej lub fiskalnej kasy oraz zostanie przesłany do CRK, co wydaje się ograniczać prawa jednej ze stron transakcji. Ponadto, umożliwienie przesyłania dokumentów niefiskalnych także stanowi element domykający w pełni elektroniczny obieg dokumentów generowanych przez kasę rejestrującą (dotyczy także wydruków dla nabywcy, które: informują o punktach lojalnościowych, stanowią potwierdzenie sprzedaży kartą płatniczą itp.).

7.5. Narzędzia do potwierdzenia autentyczności

1. Producenci kas rejestrujących publikują lub udostępniają na życzenie klucze publiczne kas celem umożliwienia repozytorium lub aplikacji dostępowej weryfikacji podpisu w formule opisanej w pkt 5.7.1 a)